

важливо), що той глузд не втрачає значення там, де мова йде про релігійні накази, такі, як наказ дотримання суботи.

Яна Бацманівська,
студентка IV курсу Інституту педагогіки
(науковий керівник: І. К. Вітюк)

Релігійність як особливий вияв духовності українського народу

Релігія традиційно відігравала вагомую роль у житті українського народу. Дослідники менталітету українців підкреслювали провідну роль релігійних складових у національному характері та свідомості українців, а також визнавали релігійність характерною рисою українців як соціальної спільноти.

Релігійність - риса психології особистості та соціальної спільноти безпосередньо пов'язана з їх характером. Характер складається з двох головних блоків: система відношень до світу й до себе та волі.

У сучасній релігійності виділено два її види: відтворена - традиційна і творена - модерна, або новітня. Під відтвореною релігійністю розуміється, абстрагуючись від глибини віри, вірувальне ставлення до ідей, сутнісних основ традиційних для України релігій - християнства, іудаїзму та ісламу, але в першу чергу православ'я, римо- та греко-католицизму, протестантизму, які сьогодні переживають своє відродження й зміцнення позицій. У межах цього виду сучасної релігійності іноді розглядається масова релігійність. Носіями твореної релігійності є прихильники новітніх релігійних течій, що сформувалися переважно в другій половині ХХ ст. або на основі певної релігійної традиції, але в її модерновій інтерпретації, або на синкретичному поєднанні елементів віровчень різних релігійних традицій, або на еклектиці ідей традиційних релігій із науковими чи фізично-терапевтичними (крім неоязичництва) концептами. Своєрідним різновидом новітньої релігійності є поєднання у свідомості людини різних смислотворчих парадигм: філософської, релігійної (як традиційної, так і новітньої), наукової та інших без залученості до будь-якої релігійної організації чи, навпаки, належності відразу до декількох з основною метою - додати сенсу власному існуванню в сучасному бутті.

Н. Дудар виділяє два типи віруючих: масові, або "осучаснені", та воцерковлені віруючі. Масові віруючі характеризуються конформістськими позиціями, стосовно власної вірувальної і конфесійної ідентифікації, здійснення релігійних практик. Значна частина масових віруючих є прихильниками твердження про сутність віруючої людини як такої, яка може не-знати основ релігійного вчення, відвідувати релігійні служби і виконувати релігійні обряди час від часу або взагалі ніколи цього не робити. Спілкування ж із Богом здійснювати "сам на сам" без духовників-посередників, поза культовою спорудою, у формі довільної розмови чи звертання, а не обов'язково молитви (для християн). Шукати підтримки Бога переважно в кризових ситуаціях - фізичного або морального не домагання власного або когось із близьких людей.

їхні уявлення про те, якою може бути віруюча людина, і вимоги до її поведінки - це саме ті умови й характеристики, яким відповідає сам типовий представник масових віруючих. Масовий віруючий вірить і в Бога, і у Вищий Розум, Логос, і в життя після смерті, і в реінкарнацію.

Значну частину сучасних українців, які ідентифікують себе як віруючих, навряд чи можна назвати віруючими згідно з традиційною релігійною догматикою. Їхня релігійність є нестійкою, розмитою, фрагментарною, синкретичною (з поєднанням елементів різних релігійних традицій і моди, магичності та релігійних цінностей), конформістською. Проте, зважаючи на загальну орієнтацію на релігійне і прагнення ідентифікації віруючого, незалежно від "глибини релігійних знань", а також із визнанням за вірою ролі морально-етичного регулятора в суспільстві і власному житті, їх можна вважати віруючими в "широкому" значенні.

Наведемо ще одну класифікацію віруючих людей: глибоко віруючий - поштовхом до дії є внутрішня віра, що "матеріалізується" у виконання релігійних догматів, соціальна поведінка збігається із стереотипною поведінкою релігійної ідентичності; ядро воцерковлених віруючих - носії внутрішньої релігійності;

- віруючий: намагання дотримуватися ціннісних зразків своєї релігійної спільноти, виконувати усі релігійні приписи, але віра є лише одним з ідентифікаторів, який змагається з іншими за управління поведінкою особи, поєднання внутрішньої та зовнішньої релігійності;
- віруючий відповідно до родинних цінностей: релігійна ідентифікація відбувається на етапі первинної соціалізації, релігійні цінності засвоюються в родинному колі, це модель наслідування вчинків;
- церковно-віруючий, або ритуаліст: важливо дотримуватися обрядової частини обов'язків релігійної спільноти; більше ідентифікує себе з церквою, ніж із вірою; є носієм зовнішньої релігійності; його віра нестійка: хитається залежно від визнання церковних цінностей іншими верствами населення та соціальними інституціями, наприклад, державою;
- віруючий, тому що вірять усі, або конформіст: віддавання данини стереотипній поведінці цього часу, характерне не прагнення усвідомити релігійні цінності та норми, досягнути сутнісних релігійних ідей, а відповідати "прийнятій або популярній релігійній поведінці"; релігійні цінності та моделі поведінки є мозаїчними та уривчастими;
- той, хто вагається між вірою і невір'ям: бере нерегулярну участь у найважливіших релігійних обрядах, час від часу відвідує релігійні служби в найважливіші релігійні свята; відсутня чітко визначена позиція стосовно власного ставлення як до віри, так і до невір'я, проте більше тяжіє до переконань і поведінки конформістів та ритуалістів; має поверхневе, фрагментарне уявлення про релігійні ідеї, цінності, піддаючи їх постійному сумніву; досить часто все ж ідентифікує себе з певною релігією;
- байдужий, або індіферентний: майже ніколи, за рідким винятком, не бере участі в релігійних святах і обрядах; "живе біля релігійних ідентичностей", але фактично не цікавиться релігійним життям; як правило, не порівнює свою

поведінку з релігійними умовами, вимогами і т. п. ; в орієнтаціях приваляють професійні, соціальні чи інші ідентитети;

- невіруючий: як правило, не властиві релігійні ідентитети і практики; характеризує не індіферентна споглядальна позиція щодо релігійних ідей, переконань і практик, а позиція критики перших і заперечення доцільності останніх, проте не заперечує існування деяких релігійних тверджень, зокрема душі, гріха, навіть певного трансцендентного начала;

- атеїст: ніколи не здійснює релігійних практик, не вірить в існування Бога чи будь-якого іншого сакрального начала.